

Wyroki Trybunału Konstytucyjnego o odżyciu przepisów

1. Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie zostało poświęcone odżyciu przepisów w prawie polskim oraz austriackim. Omawiane zagadnienie odnosi się do tzw. wyroków odrodzenia mocy obowiązującej przepisów obowiązujących poprzednio. Punktem wyjścia jest przyjęcie, że jeżeli ustawa zostanie uchylona wyrokiem TK, jako niezgodna z Konstytucją, to z dniem wejścia w życie wyroku skuteczne stają się znowu przepisy ustawy, które zostały uchylone na mocy ustawy uznanej przez TK za niezgodną z Konstytucją. Problematyka odżycia przepisów, ze względu na uchylenie przez Trybunał Konstytucyjny przepisu z ustawy, jest zjawiskiem niewystępującym często i budzi uzasadnione wątpliwości orzecznicze i dyskusje¹ doktrynalne².

¹ Wiele krytycznych uwag na ten temat zostało zgłoszonych nie tylko przez doktrynę, ale również przez Radę Legislacyjną przy Prezesie Rady Ministrów. Rada Legislacyjna, *Opinia w sprawie prawnych konsekwencji utraty mocy obowiązującej przez przepisy zmieniające (nowelizujące) inne przepisy prawne*, „Przegląd Legislacyjny” 2000, nr 1, s. 145 i n.; S. Wronkowska-Jaśkiewicz, M. Seweryński, *Opinia w sprawie prawnych konsekwencji utraty mocy obowiązującej przez przepisy zmieniające (nowelizujące) inne przepisy prawne*, „Przegląd Legislacyjny” 2000, nr 1, s. 145 – 149; A. Józefowicz, *Glosa do postanowienia TK z 21 marca 2000 r., K 4/99*, „Przegląd Sejmowy” 2000, nr 6, s. 85.

² A. Mączyński, *Kontrola konstytucyjności przepisów uchylających i zmieniających*, [w:] Trybunał Konstytucyjny. *Księga XV-lecia*, Warszawa 2001, s. 162-167; A. Grabowski, B. Naleziński, *Kłopoty z obowiązywaniem. Uwagi na tle orzecnictw Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] J. Stelmach (red.), *Studia z filozofii prawa*, Kraków 2001, s. 251-252; S. Wronkowska-Jaśkiewicz, M. Seweryński, *op. cit.*, s. 147; A. Józefowicz, *op. cit.*, s. 80-86; P. Radziejewicz, *Przywrócenie mocy obowiązującej przepisu jako skutek orzeczenia TK*, „Przegląd Sejmowy” 2005, nr 3, s. 33-42, s. 21-45; M. Florczak-Wątor, *Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i ich skutki prawne*, Poznań 2006, s. 142-146; Z. Czeszejko-Sochacki, *Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego: pojęcie, klasyfikacja, skutki prawne*, „Państwo i Prawo” 2000, z. 12, s. 33-34; *idem*, *O problemach „odżycia” norm*, [w:] *Sądownictwo konstytucyjne w Polsce na tle porównawczym*, Warszawa 2003, s. 443-447; M. Jackowski, *Następstwa wyroków Trybunału Konstytucyjnego w procesie sądowego stosowania prawa*, Warszawa 2016, s. 301; A. Dębowska, P. Tuleja, *Dopuszczalność, charakter i skutki tzw. odżycia przepisów po wyroku Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] M. Laskowska (red.), *Znaczenie wyroków Trybunału Konstytucyjnego dla tekstu jednolitego ustawy*, Warszawa 2017, s. 154.

2. Odzycie przepisów w austriackim prawie konstytucyjnym

Analizę problemu należy rozpocząć od Federalnej Konstytucji Austrii³. Konstytucja Austrii reguluje w swojej treści skutek prawny dla wyroków z klauzulą odzycia przepisów⁴. Zgodnie z art. 140 ust. 6 Federalnej Konstytucji Austrii orzeczenie TK uchylające ustawę sprzeczną z Konstytucją powoduje, o ile orzeczenie nie stanowi inaczej, że z dniem wejścia w życie uchylecia wchodzi ponownie w życie postanowienia ustawy uchylone przez ustawę uznaną przez Trybunał Konstytucyjny za sprzeczną z Konstytucją⁵. W praktyce orzeczniczej TK w Austrii odzycie przepisów nie jest zjawiskiem, które występuje często⁶. Przedstawiciele doktryny Austrii wskazują, że ten mechanizm jest opisany w Konstytucji, jednak jego stosowanie w praktyce jest wąskie. „Model uchylecia w austriackiej kontroli ustawy [...] przemawiałby właściwie za tym, że te wcześniejsze przepisy ustawy, które zostały kiedyś pozbawione mocy obowiązującej – formalnie lub materialnie – przez aktualnie uchyloną ustawę – nie powinny ponownie wchodzić w życie”⁷.

Skutek prawny wyroku uchylającego w postępowaniu przed TK sprowadza się do tego, że w przypadku ponownego wejścia w życie uprzedniego stanu prawnego, odżywa poprzednia, „stara” ustawa. Skutek w postaci odzycia przepisów występuje w sytuacji, gdy TK tak orzeknie. Zgodnie wyżej wymienionym artykułem Konstytucji oznacza to, że poprzednio obowiązująca ustawa staje się nowym prawem. W modelu uchylecia w austriackiej kontroli ustawy art. 140 ust. 6 zdanie 1 dba o to, aby zasadniczo wszystkie wcześniejsze przepisy ustawy znowu wchodziły w życie po wyroku TK. Potwierdza to również sposób posługiwania przez TK kompetencją odnośnie do chwili ponownego wejścia w życie wcześniejszych przepisów ustawy. Należy podkreślić, że analizowany ust. 6 art. 140 zarządza, iż określone przepisy ustawy powinny wejść „znowu w życie z dniem uchylecia”, jeżeli wyrok nie mówi inaczej, a przepisy zostały uchylone przez TK⁸. Wyrok o odzyciu przepisów w Austrii, ze względu na charakter wydawanych orzeczeń TK, zawiera klauzulę *Wieder-In-Kraft-Treten früherer gesetzlicher Bestimmungen*⁹,

³ Zob. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Bundes-Verfassungsgesetz, BGBl. Nr 1/1930, ze zm. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> [dostęp 2.03.2017].

⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego w Austrii z dnia 6 grudnia 2012 r., G 64/11, VfSlg 19719.

⁵ J. A. Porowski, *Skutki orzeczeń o niekonstytucyjności ustaw w prawie i orzecznictwie sądów konstytucyjnych*, „Państwo i Prawo” 1994, z. 11, s. 36.

⁶ L. Adamovich, *Grundriss des österreichischen Staatsrechtes (Verfassungs – und Verwaltungsrechtes)*, Wiedeń 1935, s. 251-255 oraz Ch. Grabenwarter, *Der österreichische Verfassungsgerichtshof, in Handbuch Ius Publicum Europeum, Band VI Verfassungsgerichtsbarkeit in Europa: Institutionen*, A. Bogdany, Ch. Grabenwarter, D. M. Huber, Heidelberg 2016, s. 444 i 445, L. Adamovich, *Die rechtliche Kontrolle*, [w:] *Das österreichische Bundes-Verfassungsgesetz und seine Entwicklung*, H. Schambeck, Berlin 1980, s. 548.

⁷ H. Schäffer, B. Kneih, *Art. 140 B-VG*, [w:] B. Kneih, G. Lienbacher (Hrsg.), *Rill-Schäffer-Kommentar Bundesverfassungsrecht*, 12. Lfg., Wiedeń 2013, s. 96 [tłum. własne].

⁸ H. Mayer, *Das österreichische Bundes-Verfassungsrecht: B-VG, F-VG, Grundrechte, Verfassungsgerichtsbarkeit, Verwaltungsgerichtsbarkeit: Kurzkommentar*, Wiedeń 2002, s. 439 i 441.

⁹ W. Herbert, *Die Normenkontrolle im liechtensteinischen Recht auf der Grundlage der Rechtsprechung des Staatsgerichtshofes. Vaduz: Verlag der Liechtensteinischen Akademischen Gesellschaft*, „Liechtenstein Politische Schriften” 1999, Bd. 27, s. 340.

która w takim brzmieniu jest cytowana w wyrokach austriackiego TK¹⁰. TK w swoim wyroku musi stwierdzić, czy i które przepisy odżywają. Skutek w postaci odżycia przepisów jest omawiany w końcowej części wyroku¹¹ wraz z obowiązkiem jego ogłoszenia.

3. Odżycie przepisów w polskim porządku prawnym

Analiza odżycia przepisów zarysowała się także na gruncie prawa polskiego¹². W istocie odżycie przepisów pojawiało się w Polsce ze względu na wady trybu legislacyjnego i było określane jako „swoiste przywrócenie mocy obowiązywania”¹³ przepisu znowelizowanego. Wyrok o odżyciu przepisów odnosi się do specyficznych skutków w kontekście zarówno stosowania¹⁴, jak i wyrokowania oraz planowania prawa.

Problem tzw. odżycia przepisów analizowany jest na poziomie teoretycznym, konstytucyjnym oraz na poziomie poszczególnych dogmatyk prawa¹⁵, np. prawa karnego¹⁶ lub administracyjnego. W doktrynie idea odżycia przepisów była obecna w pracach Z. Czeszejko-Sochackiego, który przedstawił dwa typy derogacji. Pierwszą z nich określił jako derogację trybunalską dokonywaną przez TK, natomiast drugą jako derogację autentyczną dokonywaną przez normodawcę. Ponadto Z. Czeszejko-Sochacki przedstawił pytanie: czy i kiedy przepisy derogowane autentycznie mogą odżywać i mają moc obowiązującą na skutek derogacji trybunalskiej przepisów, wcześniej derogowanych¹⁷. Kolejne rozważania przedstawił M. Safjan, który rozważał skutek „negatywnego rozstrzygnięcia” sądu konstytucyjnego, polegającego na tym, że odżywają przepisy wcześniejsze, które zostały zastąpione przez przepisy późniejsze, następnie uznane za niezgodne z Konstytucją. W konsekwencji takiego myślenia chodziło o wypełnienie powstałej luki prawnej przez inne przepisy obowiązujące, ale przez normy wcześniej

¹⁰ B. Leitl-Staudinger, *Verfassungsrecht und Verwaltungsrecht*, J. Kepler (red.), Universität Linz. Multimediale Studienmaterialien GmbH, 2008, s. 32.

¹¹ E. Tkaczyk, *Ponowne wejście w życie uprzedniego stanu prawnego w świetle orzecznictwa Austriackiego Trybunału Konstytucyjnego*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2017, nr 20, s. 47 i n.

¹² R. Hauser, J. Trzcziński, *Prawotwórcze znaczenie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego*, Warszawa 2010, s. 122 i n.

¹³ P. Radziejewicz, *Nieważność jako skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sferze stanowienia prawa*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2012, nr 1, s. 115 i n. oraz wyrok TK z dnia 24 marca 2009 r. K 53/07, OTK ZU A 2009, nr 3, poz. 27.

¹⁴ J. A. Porowski, *Skutki orzeczeń o niekonstytucyjności aktów prawnych*, [w:] E. Zwierzchowski (red.), *Prawo i kontrola jego zgodności z konstytucją*, Warszawa 1997, s. 180.

¹⁵ „Z powyższego wynika, że odżycie przepisów jest wykluczone nie tylko w sytuacji, gdy prowadziłoby do stanu niekonstytucyjności, ale również gdy powodowałoby niekorzystną, choć teoretycznie dopuszczalną, zmianę sytuacji adresatów norm”. P. Tuleja, *Przywrócenie mocy obowiązującej, czyli tzw. odżycie przepisów prawa*, [w:] P. Tuleja, M. Florczak-Wątor, S. Kubas (red.), *Prawa człowieka – społeczeństwo obywatelskie – państwo demokratyczne, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Pawłowi Sarneckiemu*, Warszawa 2010, s. 195.

¹⁶ Zob. M. Jackowski, *op. cit.*, s. 301 oraz M. Wiącek, S. Żółtek, *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa*, [w:] M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski (red.), *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa*, Warszawa 2013, s. 22, M. Florczak-Wątor, *op. cit.*, s. 145.

¹⁷ Z. Czeszejko-Sochacki, *op. cit.*, s. 446.

derogowane przez samego ustawodawcę¹⁸. W sposób bardziej usystematyzowany dyskusja rozgorzała w wyniku zaistnienia sytuacji, gdy TK uchylił jakiś przepis – powstała luka w prawie – i czy w takich przypadkach nie należy skonstruować mechanizmów, które pozwolą na prawotwórcze przyjęcie, że wyrok TK wypełnia istniejącą lukę, albo na uznanie, że powstaje skutek dla systemu.

Punktem wyjścia dla podejmowanego tematu odżycia przepisów jest analiza orzecznictwa TK, które należy rozpocząć od wyroku z dnia 21 marca 2000 r. K 4/99¹⁹, dotyczącego rozważań o tym, co TK rozumie pod pojęciem odżywiania²⁰. TK stwierdził, iż ta problematyka jest ściśle związana z przepisem uchylającym. W przypadku tzw. odżywiania norm wymienione orzeczenie dotyczyło sytuacji, w jakiej mieliśmy przepis, który coś uchylił, wprowadził nową regulację, a Trybunał porównał całość problematyki, czyli badał ustawę uchyloną, badał akt uchylenia i nowe przepisy, które się pojawiły²¹. Warto przywołać także stanowisko TK wyrażone w wyroku P 11/08, w którym pojawił się problem przepisu uchylającego²². Co w sytuacji, gdy TK stwierdza, że przepis uchylający jest niezgodny z Konstytucją, ponieważ narusza tryb ustawodawczy²³? W tej sytuacji nie trzeba już porównywać regulacji uchylonej i tej, która weszła w życie, gdyż do stwierdzenia niekonstytucyjności wystarczy dowiedzieć, że nastąpiło naruszenie reguł obowiązującej procedury²⁴.

Po roku 1997 uzasadnienia zostały wzbogacone, ponieważ TK zaczął coraz częściej dostrzegać, że jest również „ustawodawcą pozytywnym”²⁵, czyli musi brać pod uwagę nie tylko aspekt negatywny, ale i derogacyjny²⁶. W kolejnych latach Trybunał incydentalnie wracał do koncepcji odżywiania przepisów, wprowadzając do niej coraz to nowe elementy i zastrzeżenia²⁷. Odmienną, moim zdaniem, perspektywę przedstawił w uzasadnieniu wyroku z 22 maja 2007 r.²⁸, w którym stwierdził w odniesieniu do zaskarżonego przepisu, że „nie ma kompetencji do przywrócenia wcześniejszego, przednowelizowanego brzmienia”. Podobne stanowisko zostało wyrażone w wyroku z 6 marca 2002 r.²⁹ oraz w rozstrzygnięciach, w których Trybunał stwierdził wady procedury legislacyjnej przepisu nowelizującego, bez wskazywania dodatkowych konsekwencji niezgodności

¹⁸ M. Safjan, *Sąd Konstytucyjny jako pozytywny ustawodawca*, [w:] D. Dudek, M. Grabski i W. Łączkowski (red.), *Amicus hominis et defensor iustitiae. Księga Jubileuszowa w 70. Rocznice urodzin Sędziego Ferdynanda Rymarza*, Lublin 2010, s. 283.

¹⁹ Z. Czeszejko-Sochacki, *op. cit.* s. 34.

²⁰ M. Florczak-Wątor, *op. cit.*, s. 143.

²¹ K. Działocha, *Wykonywanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez organy powołane do stanowienia prawa*, [w:] K. Budziło (red.), *Księga XXV-lecia Trybunału Konstytucyjnego. Ewolucja funkcji i zadań Trybunału Konstytucyjnego – założenia i ich praktyczna realizacja*, Warszawa 2010, s. 70.

²² M. Jackowski, *op. cit.*, s. 301.

²³ P. Tuleja, *op. cit.*, s. 97.

²⁴ A. Syryt, *Kontrola trybu uchwalenia ustawy przed Trybunałem Konstytucyjnym*, Warszawa 2014, s. 228.

²⁵ M. Safjan, *op. cit.*, s. 280.

²⁶ Por. A. Dębowska, P. Tuleja, *op. cit.*, s. 154.

²⁷ Wyrok TK z 12 czerwca 2006 r., K 38/05, OTK ZU A 2006, nr 6, poz. 63.

²⁸ Wyrok TK z 22 maja 2007 r., K 42/05, OTK ZU 2007, nr 6, poz. 49.

²⁹ Wyrok TK z 6 marca 2002 r., P 7/00, OTK ZU A 2002, nr 2, poz. 13.

w postaci „odżycia” poprzednio obowiązującej regulacji³⁰. Odnosząc się do niejednolitej praktyki, dotyczącej przywrócenia mocy obowiązującej określonych przepisów, Trybunał w wyroku z 24 marca 2009 r.³¹ zwrócił uwagę, że „ocena winna być dokonywana odrębnie w każdym takim przypadku z uwzględnieniem treści zarzutów sformułowanych we wniosku oraz charakteru zakwestionowanego przepisu”.

Z doczasowej praktyki Trybunału wynika, że nie orzeka on o przywróceniu mocy obowiązującej przepisów, ale ustala skutki prawne, jakie na mocy art. 190 ust. 1 Konstytucji powstają³². Stanowisko w kwestii przywrócenia mocy obowiązującej przepisu zarówno sądu konstytucyjnego, jak i przedstawicieli doktryny nie jest jednolite³³. W uzasadnieniach dopuszczalności przywrócenia mocy obowiązującej przepisu Trybunał posługuje się zamiennie argumentem konieczności zapewnienia skuteczności swoich orzeczeń i argumentem systemowym, czyli automatycznym charakterem odżycia przepisu.

4. Ponowne wejście poprzedniego stanu prawnego

W Polsce jest zaledwie kilka przypadków, w których dokonano próby odniesienia się do odżycia przepisów jako pewnego rodzaju skutku wyroku TK³⁴. TK, podejmując rozstrzygnięcie polegające na odżyciu przepisów ustawy poprzedniej ustawy, bazował tylko na możliwościach, które daje Konstytucja. Oznacza to tyle, że ponowne wejście w życie wcześniej uchylonych przepisów przez ustawę nowelizującą wprowadza do

³⁰ Zob. TK wyroki z: 24 czerwca 1998 r., K 3/98, OTK ZU 1998, nr 4, poz. 52; 20 lipca 2006 r., K 40/05, OTK ZU A 2006, nr 7, poz. 82; 19 września 2008 r., K 5/07, OTK ZU A 2008, nr 7, poz. 124; 16 kwietnia 2009 r., P 11/08, OTK ZU A 2009, nr 4, poz. 49.

³¹ Wyrok TK z 24 marca 2009 r., K 53/07, OTK ZU A 2009, nr 3, poz. 27.

³² „W świetle orzecznictwa TK o «odżyciu» przepisu uchylonego lub zmienionego można mówić w razie stwierdzenia niekonstytucyjności prawodawczej (naruszania trybu lub kompetencji do wydania aktu normatywnego), natomiast o «odżyciu» przepisu zmienianego – także w razie stwierdzenia jego materialnej (treści) niekonstytucyjności” [zob. wyroki TK z: 11 lipca 2000 r., K 30/99, OTK 2000, nr 5, poz. 145; 24 marca 2009 r., K 53/07, OTK-A 2009 poz. 27; zob. jednak wyroki TK z: 6 marca 2002 r., P 7/00, OTK-A 2000, nr 2, poz. 13; 22 maja 2007 r., K 42/05, OTK-A 2007, nr 6, poz. 49; 9 marca 2016 r., K 47/15 OTK-A2016, poz. 2].

³³ Za przywróceniem obowiązkiwania znowelizowanych przepisów w brzmieniu, jakie miały przed wejściem w życie niezgodnych z Konstytucją przepisów nowelizujących uzasadnienie wyroku z 20 grudnia 1999 r. Wyrok TK z: 20 grudnia 1999 r., K 4/99 OTK ZU 1999, nr 7, poz. 165; 12 kwietnia 1994 r., U 6/93, OTK w 1994 r., cz. 1, poz. 8; 12 czerwca 2006 r., K 38/05, OTK ZU A 2006, nr 6, poz. 63; 24 marca 2009 r., K 53/07, OTK ZU A 2009, nr 3, poz. 27 oraz 17 maja 2006 r., K 33/05, OTK ZU 2006, nr 5, poz. 57.

³⁴ W wyroku z dnia 20 kwietnia 2005 r. (K 42/02 OTK ZU A 2005, nr 4, poz. 38) TK stwierdził, co oznacza odżycie przepisów poprzez kontrolę art. 108a ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, który został uchylony przez ustawę z 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych. Wyrok z dnia 18 kwietnia 2012 r., (K 33/11 OTK ZU A 2012, nr 4, poz. 40), który dotyczył art. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o dostępie do informacji publicznej oraz niektórych innych ustaw został uznany za niezgodny z Konstytucją. W omawianej sprawie trzeci przypadek dotyczył art. 49 ustawy z dnia 15 grudnia o spółdzielniach mieszkaniowych, gdyż nastąpiło odżycie przepisów. W wyroku z dnia 20 kwietnia 2005 r. K 42/02, art. 1 pkt 40 i art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz niektórych innych ustaw (pkt 21 i 23 sentencji wyroku) nadano brzmienie sprzed nowelizacji. Niniejszy przepis został zmieniony, a nowelizacja polegała na wydłużeniu terminu z 12 do 24 miesięcy.

systemu prawnego nowy skutek prawny. W konsekwencji w celu stworzenia „płynnego” przejścia od poprzedniego stanu prawnego do nowego stanu prawnego na mocy wyroku powoduje, że do systemu prawnego powraca ta ustawa, która została derogowana przez obecnie uznaną za niezgodną z Konstytucją ustawę. Skutkuje to tym, że ustawa poprzednia staje się tym samym „nową” ustawą – nowym prawem, chociaż przez jakiś czas nie obowiązywała.

Problem jest jednak złożony, gdyż sam TK nie zawsze określa, czy mamy do czynienia z odżyciem przepisów. Jego bezwyjątkowe stosowanie prowadzi do postawienia kilku pytań. Czy w przypadku ponownego wejścia w życie uprzedniego stanu prawnego odpowiada to temu stanowi, który istniał przed obecnie uznaną za niezgodną z Konstytucją ustawą? Czy mogą wystąpić inne skutki prawne w perspektywie czasowej, jeżeli ustawa, która weszła w życie przez uchylene, reguluje czasowy zakres obowiązywania uregulowanych w niej stanów? W jaki sposób należy odnieść powstałe stany faktyczne do tych przepisów, które ponownie weszły w życie? Jak należy poprowadzić granice pomiędzy przypadkami, które należy oceniać zgodnie z uprzednim prawem, a tymi ocenianymi zgodnie z „nowym” prawem? Czy w zależności od reguł odnośnie do czasowego zakresu obowiązywania zawartego w ustawie, która ponownie weszła w życie, czy ponowne wejście w życie ustawy może skutkować mocą wsteczną? W przypadku jakich ustaw można stosować moc wsteczną? Czy TK może zarządzić na różny sposób ponowne wejście w życie ustawy, która tymczasem utraciła moc obowiązującą i w ten sposób orzec zróżnicowaną moc wsteczną?

W takiej sytuacji ziszcza się specyfika dla rozumowania ponownego wejścia w życie ustawy znowelizowanej. Pytanie jest otwarte w postaci, czy TK może stać na stanowisku, że w przypadku uchylene ustawy wcześniejsze przepisy ustawy stają się znowu skuteczne. Czy dla swego uzasadnienia wystarczy kompetencja TK, który wprowadzie nie przewiduje wejścia w życie wcześniejszych przepisów w przypadku uchylene ustawy, ale daje początek takiemu myśleniu.

Analiza wszystkich za i przeciw prowadzi do konstatacji, że dla powyższego rozumowania wymagany jest fakt określenia w przepisach przypadku standardowego jako jednego ze skutków prawnych wyroku o odżyciu przepisów. Wymienione powyżej przypadki możemy określić jako standardowe i dotyczące tylko i wyłącznie trybu ustawodawczego.

5. Skutek odnośnie do stanów faktycznych urzeczywistnionych po ogłoszeniu wyroku

Poprzez normalne stwierdzenie niekonstytucyjności przepisów ustawy nowelizującej, jeżeli TK nie określi terminu dla takiego uchylene, uchylene przepisów wchodzi w życie z upływem dnia ogłoszenia wyroku. Należy rozróżnić tym samym stan pomiędzy sytuacjami urzeczywistnionymi przed i po ogłoszeniu uchylene. Przypadek będący powodem postępowania przed TK ma już korzystać z dobrodziejstw skorygowanego stanu prawnego, chociaż należy on do stanów faktycznych urzeczywistnionych przed

uchyleniem. Wszystkie przypadki niebędące postępowaniem przed TK należy rozpatrywać zgodnie z uprzednim (przednowelizacyjnym) stanem prawnym, chyba że TK orzeknie uchylenie z mocą wsteczną. Przejście od niezgodnego z prawem stanu prawnego do skorygowanego stanu prawnego, następuje tym samym z reguły *ex nunc* na podstawie zasadniczej decyzji ustawodawcy konstytucyjnego. To oznacza, że adresat prawa w odniesieniu do stanów faktycznych urzeczywistnionych w przeszłości będzie stosował przepisy, które odżyły na mocy wyroku. Potencjalnie niezgodna z Konstytucją ustawa zmieniła wcześniejszą ustawę i po uchyleniu ustawy niezgodnej z Konstytucją znowu wchodzi w życie wcześniej obowiązująca ustawa. Ponowne wejście w życie wcześniejszego stanu prawnego – i pochodzące stąd skutki prawne – dotyczą przede wszystkim stanów faktycznych urzeczywistnionych po ogłoszeniu uchylenia. Poprzez ogłoszenie przepisy ustawy znowelizowanej odżywają na mocy wyroku.

Jednakże mogą wystąpić inne skutki prawne w perspektywie czasowej, jeżeli ustawa, która weszła w życie przez uchylenie, sama reguluje zakres obowiązywania uregulowanych w niej stanów faktycznych. W takim przypadku należy oceniać urzeczywistnione stany faktyczne zgodnie z tymi przepisami, które ponownie weszły w życie. Postawienie granicy pomiędzy przypadkami, które należy oceniać zgodnie ze „starym” prawem, a tymi ocenianymi zgodnie z „nowym” prawem może się wtedy przesunąć wobec sytuacji, w której ustawa, która ponownie weszła w życie, nie zawiera reguł odnośnie do zakresu obowiązywania. W zależności od reguł odnośnie do czasowego zakresu obowiązywania zawartych w ustawie, która ponownie weszła w życie, może dochodzić do odstępstw. Ponowne wejście w życie ustawy znowelizowanej może z tego powodu skutkować mocą wsteczną.

Analizując orzecznictwo, zauważamy, że Trybunał powściągliwie orzeka o ponownym wejściu w życie przepisów uprzednio uchylonych. Jednak TK w swoich wyrokach ukazał, co rozumie przez swoiste odżycie przepisów ustawy, czyli wywiązał się pośrednio z zobowiązania zawartego w art. 190 Konstytucji. W ten sposób TK konkretyzuje w perspektywie czasowej orzeczenie o ponownym wejściu w życie ustawy. Ma to wynikać z faktu, że jest to instytucja, w której TK powinien realizować swoje uprawnienie do kształtowania przyszłego stanu prawnego według własnej interpretacji.

6. Skutek wiążący wywołany przez wejście w życie uchylenia

Istotnym elementem prac nad przygotowaniem orzeczenia jest obowiązek ogłoszenia. Dotyczy to pierwszego skutku prawnego wyroku uchylającego. Warunkiem do uzyskania skuteczności przez uchylenie jest to, że wymagane ogłoszenie rzeczywiście nastąpi³⁵. Dlatego tak długo, jak zobowiązany do ogłoszenia organ nie wypełnia swojego zobowiązania do ogłoszenia, przepis – już uznany za uchylony przez TK – pozostaje nadal częścią porządku prawnego i należy go traktować za podstawę wszystkich orzeczeń. W takim wyroku należy wskazać na przepisy ustawy, które ponownie wchodzi

³⁵ M. Jackowski, *op. cit.*, s. 301.

w życie. Drugi skutek polega na tym, że jeżeli TK nie określi innego terminu dla odżywających przepisów, to odżywające przepisy powinny wchodzić w życie z upływem terminu ich ogłoszenia. Zatem poprawność powziętych wcześniej wniosków może prowadzić do tego, że mamy do czynienia ze stanami faktycznymi, urzeczywistnionymi przed i po uchyleniu. Z faktu uzyskania wyroku o odżyciu przepisów pojawia się pytanie, czy należy dalej stosować uchylony przepis w odniesieniu do stanów urzeczywistnionych przed uchyleciem. Jednak twierdzenie o istnieniu tylko jednego przypadku, będącego powodem postępowania przed TK, należy nadal rozpatrywać zgodnie z poprzednim („starym”) stanem prawnym.

7. Podsumowanie

Na mocy wyroku o odżyciu przepisów organy państwowe (sądy i urzędy administracyjne) są nim związane. Dodatkowo wyrok o odżyciu przepisów pociąga za sobą także skutek wiążący dla podmiotów stosujących prawo. Co więcej, skutek wiążący dla odżycia przepisów stanowi jednak dalszy aspekt czasowego zakresu obowiązywania w przypadku odżycia przepisów. Scentralizowane postępowanie dotyczące kontroli i zobowiązanie do ogłoszenia mogą mieć tylko taki sens, że wszystkie organy państwowe są związane wyrokiem o odżyciu przepisów. Związanie orzeczeniem może mieć miejsce dopiero poprzez ogłoszenie w Dzienniku Ustaw.

Z powyższego wynika, że podmioty są związane tym, co orzeknie TK. Jednakże wyrok o odżyciu przepisów nie stoi na przeszkodzie z podjęciem przez ustawodawcę konstytucyjnego wcześniejszych działań do szybkiej zmiany przepisów.